

REPUBLIKA SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA
ŠOLSTVO IN ŠPORT

Ljudska univerza
Jesenice

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Točka vseživljenjskega učenja:

**Dom Dr. Janka Benedika Radovljica
Šercerjeva ulica 35
4240 Radovljica**

Gradivo za literarno delavnico

ANTON TOMAŽ LINHART
slovenski literat in zgodovinar

Pripravila: Nada Trošt

Radovljica, 5 . maj 2010

ANTON TOMAŽ LINHART

slovenski literat in zgodovinar

Anton Tomaž Linhart

slovenski dramatik, pesnik, zgodovinar in šolnik,
* 11. december 1756, Radovljica,
† 14. julij 1795, Ljubljana.

Anton Tomaž Linhart se je rodil 11. decembra 1756 v Radovljici. Linhartov oče Vaclav je bil po rodu Čeh, ukvarjal se je z nogavičarstvom. Službena pot ga je zanesla v Radovljico, kjer je bil verjetno zaposlen pri tamkajšnjih graščakih kot uradnik. Poročil se je z vdovo Terezijo Mertelj in imela sta šest otrok, Anton Tomaž pa je bil drugi.

Hiša, v kateri so živeli, je že tedaj imela osrednjo lego, bila pa je tudi večja kot večina drugih hiš na trgu. Oče jo je imel na začetku v najemu, nato je s pletilsko obrtjo zaslužil dovolj, da jo je tudi odkupil. V tej hiši, ki

je danes v lasti družine Bulovec, se je Linhart rodil in preživel deset let, potem se je verjetno vračal domov ob praznikih, vsaj dokler je bil oče še živ. Morda je obiskoval tudi strica Jožefa Kunstlja. Z domačimi je govoril slovensko, z očetom češko in nemško.

Mladi Linhart se je najprej šolal v domačem mestu in v Ljubljani, kjer je bil njegov sošolec danes slavni matematik Jurij Vega. S slednjim sta vedno tekmovala, kdo bo najboljši. Že med šolanjem se je Linhart odlikoval kot spreten govornik, imel je lep in obvladan glas. Zlasti so ga zanimali jeziki, zgodovina in zemljepis.

Za nekaj časa je vstopil v stiški samostan, nato je na Dunaju študiral trgovske in finančne vede. Po vrnitvi se je zaposlil kot arhivar pri škofu, kasneje je postal knjižni revizor, šolski komisar in nazadnje tajnik kranjskega deželnega glavarstva.

Njegovo arhivarsko delo ni obrodilo oprijemljivejših sodov, vendar je v tem času navezal stike z baronom Žigo Zoisom. Pri tridesetih letih je postal šolski komisar ljubljanskega okrožja in v treh letih povečal število podeželskih osnovnih šol v tem okrožju z 9 na 18. Zavzemal se je tudi za ustanovitev osrednje in javne študijske knjižnice v Ljubljani. Tako je bila na njegovo pobudo ustanovljena licejska knjižnica v Ljubljani, ki je predhodnica Nuka. Pri svojem delu je bil zelo predan, njegova slava pa je bila iz leto v leto večja.

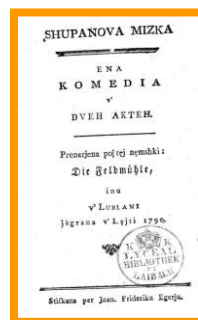
Bil je osrednja osebnost slovenskega preporoda, prvi izraziti meščan v slovenski kulturi in pionir na vsaj treh področjih svojega delovanja: v dramatik, gledališki umetnosti in zgodovinopisju, izjemne zasluge pa si je pridobil tudi na področju šolstva in knjižničarstva.

V svojem razmeroma kratkem življenju, umrl je star še ne 39 let, je napisal štiri gledališke igre, dve tragediji v nemščini in dve komediji v

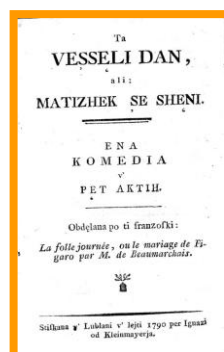
slovenščini, napisal je našo prvo zgodovino in bil ob tem še arhivar, knjižničar, šolski nadzornik in visoki uradnik. Njegovo prvo književno delo,

pesniška zbirka v nemščini *Cvetje s Kranjskega*, je nastalo še v času študija. Nadaljeval je s tragedijo, prav tako v nemščini, naslovljeno *Miss Jenny Love*. Izšla je leta 1780. Pod vplivom slovenskih razsvetlencev, posebno Žige Zoisa, je začel ustvarjati v slovenščini. Priredil in prevedel je komedijo nemškega dramatika Richterja

Die Feldmühle (Podeželski mlin) in jo naslovil *Županova Micka*. Predstavlja prvo slovensko komedijo. Po vzoru Beaumarchaisove komedije

Figarova svatba je napisal še daljše delo *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*.

V nemščini je napisal dvodelni *Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije*. Prvi del opisuje praslovansko dobo, drugi pa opis preseljevanja ljudstev in naselitev ter kasnejši politični razvoj starih Slovencev. Prav zaradi teh nacionalnih idej so ob njegovi smrti (zadela ga je srčna kap) oblasti prepovedale vsako javno žalovanje, nagrobnik in celo elegije v njegov spomin niso bile dovoljene. Njegovo imetje je bilo prodano na dražbi, žena pa se je s hčerkama preselila na Dunaj.

Linhart je bil izobražen razsvetljenec, odločen svobodomislec in človek, ki je verjel, da se da stvari spremeniti na bolje. Povsod je iskal resnico in jo tudi povedal, kar mu je povzročalo tudi težave. S svojo nemško pisano zgodovino je dokazal, da smo Slovenci narod in da imamo zaradi tega določene pravice. To pa je bilo za tisti čas še preveč drzno početje, zato tudi lahko razumemo prepoved javnega žalovanja ob njegovi smrti. Z dramskim delom je postavil temelje naši dramatik.

Danes ima Linhart mesto, ki si ga zasluži. Radovljica se danes imenuje Linhartovo mesto, po njem so tako v mestu poimenovani trg, knjižnica, šola in osrednja kulturna dvorana. V radovljiški graščini si lahko obiskovalci ogledajo razstavo, ki je bila postavljena ob 250. letnici dramatikovega rojstva.

Vir:

Anton Tomaž Linhart: jubilejna monografija ob 250-letnici rojstva, ur. Ivo Svetina et al. Ljubljana, Radovljica, 2005.

Linhartovo družinsko življenje

25. junija 1787 se je poročil z Jožefino Detelovo, 20 letno hčerko ljubljanskega gostilničarja Mihaela Detele, s katero je imel dve hčerki: Zofijo Antonijo in Marijo Amalijo. V svoji družini je bil srečen, njegova žena je bila živahna in ljubezniva. Vzpodbujala je njegovo ustvarjalnost in sodelovala v uprizoritvah iger kot igralka. Po Linhartovi smrti se je s hčerkama preselila na Dunaj.

Linhartova postava

Po silueti v »Blumen aus Krain« je bil Linhart krepke rasti, morda celo nekoliko debelušen. Svojo moč šaljivo popisuje v pismu Kuraltu (18. avg. 1780), da je pred kratkim padel z voza in komaj ušel smrtni nevarnosti. On in zemeljska obla sta trčila drug ob drugega. Toda kljub vsej svoji moči zemlje ni mogel raniti.

Linhart kot razsvetljenec

Linhart je bil osrednja osebnost slovenskega preporoda, prvi izraziti meščan v slovenski kulturi in pionir na vsaj treh področjih svojega delovanja: v dramatik, gledališki umetnosti in zgodovinopisju, izjemne zasluge pa si je pridobil tudi na področju šolstva in knjižničarstva.

V svojem razmeroma kratkem življenju, umrl je star še ne 39 let, je napisal pesniško zbirko, tragedijo in našo prvo zgodovino v nemščini ter dve komediji v slovenskem jeziku in bil ob tem še arhivar, knjižničar, šolski nadzornik in visoki uradnik.

V Ljubljanskem zvonu je leta 1895 izšel daljši članek ob stoletnici Linhartove smrti. Izsek iz članka:

Linhart pa ni samo znamenit kot zgodovinar, on je važen kulturni delavec tudi v nekem drugem oziru. On je dvignil dotlej prezirano govorico ubogih »tlačanov« v vrsto omikanih narodov, otvorivši slovenščini pot v gledališče.

In še: Zgodovino, gledališče, oba ta pravažna faktorja je nameraval dati Linhart svojemu narodu; a preden je utegnil popolnoma izvesti svoje

krasne načrte, je legel v prezgodnji grob, na katerem je plakal pokrovitelj Zois in z njim vsi tedanji zavedni rodoljubi.

Eden prvih, ki je razpoznal in tudi javno priznal zgodovinski pomen Linhartovega prerodnega in umetniškega delovanja, je bil prvak slovenskega Parnasa France Prešeren, ki je za Linhartov nagrobnik na pokopališču ob cerkvi sv. Krištofa v Ljubljani (sedanje Navje ob Vilharjevi cesti) upesnil naslednje znane verze:

Steze popustil nemškega Parnasa,
je pisal zgodbe kranjske star´ga časa.
Komu Matiček, Micka, hči župana,
ki mar mu je slovenstvo, nista znana?
Slavile, dokler mrtvi se zbudijo,
domače bote ga Talija, Klijo.

Znameniti Vrbljan je pripisal domoljubnemu Radovljičanu neminljive zasluge na področjih gledališča in zgodovinopisja.

Linhart je umrl 14. julija 1795 za posledicami srčne kapi.

Linhartova dela

- ▶ Blumen aus Krain - Cvetje s Kranjskega
- ▶ Miss Jenny Love
- ▶ Županova Micka
- ▶ Ta veseli dan ali Matiček se ženi
- ▶ Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije

Ob 250 letnici Linhartovega rojstva so se v radovljiški knjižnici odločili za ponatis obeh prvih izdaj Linhartovih komedij. Oblikovno in vsebinsko so se naslonili na izvod iz Zoisove knjižnice, saj le-ta poleg zgodbe o preporodnih prizadevanjih Zoisia in Linharta pripoveduje tudi zgodbo o bogati zgodovini knjižničarstva na Slovenskem.

Linhart je pogosto upodobljen

na poštah in žigih,

na kovancih - V počastitev 250-letnice rojstva dramatika, pesnika, zgodovinarja in šolnika Antona Tomaža Linharta je Republika Slovenija izdala priložnostne kovance, na katerih je osrednji motiv konturna podoba Linharta ter letnici njegovega rojstva in smrti.

Najboljši slovenski dramaturgi prejmejo posebna Linhartova priznanja - plakete in listine za dosežke na področju gledališkega ustvarjanja.

Matičke - prestižne kipce pa prejmejo za nagrado najboljše skupine in posamezniki Linhartovih srečanj gledaliških skupin.

Nedavno odkriti portret Antona Tomaža Linharta (1756-1795)

Okrog osemkrat osem centimetrov velika risba s tušem še neznanega slikarja je nastala domnevno okrog leta 1800. Hrani jo Slikovni arhiv Avstrijske nacionalne knjižnice na Dunaju – po naključju ga je odkril prof. dr. Dragan Božič, znanstveni svetnik z Inštituta za arheologijo Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Oblika portreta z dvojno krožnico in napisi ob njej ter sivo tonirana površina kroga dajeta misliti, da gre za medaljerske predloge.

Anton Tomaž Linhart je na novoodkriti sliki videti mlajši kot na dozdajšnjih reliefnih upodobitvah, slikar Ljubo Kozic iz Vrbenj pa ga je po najdeni originalni sliki naslikal v oljni tehniki.(Foto: Renata Škrjanc)

Slikar in grafik Božidar Jakac se je pri izdelavi svojega portreta Antona Tomaža Linharta posvetoval z literarnimi zgodovinarji. S sepijo narejeno risbo hrani Mestni muzej Radovljica.

Linhartovo silhueto, objavljeno kot frontispic v pesniškem zborniku Blumen aus Krain (Cvetje s Kranjskega), je izdelal graški bakrorezec Johann Veit Kauperz.

Linhartov spomenik pred osnovno šolo A.T. Linharta Radovljica (kipar Zdenko Kalin)

Spomenik Antona Tomaža Linharta v obliki knjige v Radovljici (kipar Stane Kolman)

Za zaključek pa še

PREVZETNA VILHEMINA

(iz Linhartove pesniške zbirke Cvetje s Kranjskega)

O, ve razposajene razposajene deklice, ki se rade prevzetno držite na mehkem blazinjaku, na cvetni gredi, v hladni senci in v temnem gaju, vse, vse, kjerkoli ste, pridrobite semkaj! Povedati vam hočem, povedati, kaj se je zgodilo. Ali poznate Vilhelmino? Morda je pa ne poznate.

Takale je bila Vilhelmina: ljubila je – nihče ni za to vedel – postarala se je - .

O, ve razposajene razposajene deklice, ki se rade prevzetno držite na mehkem blazinjaku, na cvetni gredi, v hladni senci in v temnem gaju, ali imate kaj ognja v prsih? Ven ž njim, le ven ž njim! Sicer bo z vami kakor z Vilhelmino.

Viri:

- ▶ Anton Tomaž Linhart: jubilejna monografija ob 250-letnici rojstva, ur. Ivo Svetina et al. Ljubljana, Radovljica, 2005.
- ▶ Dr. Mirko Zupančič: ANTON TOMAŽ LINHART v besedi in sliki, Zbirka OBRAZI, Mladinska knjiga Ljubljana 1984
- ▶ SLOVENSKA KLASIKA, ANTON TOMAŽ LINHART, DZS,d.o.o., Ljubljana 2003
- ▶ internet, Wikipedija

Nada Trošt
maj 2010